

Diagnosedrift

Diagnosedrift

Hoe onze labelcultuur kinderen tekortdoet

Sanne Bloemink

AUP

Ontwerp omslag: bij Barbara

Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6298 613 8

e-ISBN 978 90 4853 734 1

NUR 740 | 773

Uitgeverij AUP is een imprint van Amsterdam University Press.

© S. Bloemink / Amsterdam University Press B.V., Amsterdam 2018

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veele-
voudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar
gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch,
door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond
van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351,
zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Au-
teurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen
te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp).
Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen,
readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men
zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

Voorwoord: Mania diagnostica activa (MDA) <i>Paul Verhaeghe</i>	7
Inleiding: De gelukkigste kinderen ter wereld	11
1. De wereld van het gemiddelde	17
2. Klassen vol 'probleemkinderen'	33
3. Twee kanten van de medaille	51
4. Digital natives	71
5. Complexer dan het universum	87
6. Gezondheidspolitiek	105
7. Het getemde lichaam	121
8. Blick naar buiten	139
9. Schatten: de bal bij ons	151
Dankwoord	161
Veelvoorkomende diagnoses onder kinderen	163
Boeken die mij inspireerden	165

Voorwoord: Mania diagnostica activa (MDA)

Paul Verhaeghe

Sommige boeken zijn echt nodig, je kan alleen maar hopen dat zo'n boek veel mensen bereikt en vervolgens aan het denken zet. *Diagnosedrift* is daar een voorbeeld van. Je koestert die hoop omdat je, samen met veel anderen, wil begrijpen wat er aan de hand is en vooral, hoe we dat kunnen verhelpen. Onze kinderen, zowel in Nederland als in Vlaanderen (in Wallonië minder, de Franstalige Belgen ontsnappen vooralsnog aan de angelsaksische diagnostische manie), krijgen steeds meer ziektebeelden opgespeld, slikken steeds meer medicijnen en vertonen steeds vaker gedragsstoornissen. Hetzelfde geldt ook voor ons, volwassenen, maar daar gaat het nu even niet over.

Medicalisering en individualisering, als dubbele verklaring duiken beide ideeën snel op. Ze volstaan niet. Met medicijnen is op zich niks verkeerd. De verklaring van de bejaarde Amerikaanse filmregisseur John Huston voor zijn relatief goede gezondheid luidde 'Pills and doctors'. Met individualisering ook niet, of wou u terug naar de verzuiling en de verstikkende conventionaliteit van niet eens zo lang geleden? Individualisering wordt een probleem als het een andere benaming wordt voor eenzaamheid. Medicalisering is een fout als het niet-medische problemen tot ziekte verklaart en deze vervolgens gaat aanpakken met medicijnen.

We kunnen er niet omheen: kinderen confronteren ons met moeilijkheden die er een generatie geleden niet of niet op die manier waren. Moeilijkheden in de klas, thuis en

op straat, hoofdzakelijk op het vlak van gedrag en sociale vaardigheden. Traditioneel hebben we drie manieren om dergelijke moeilijkheden te begrijpen: psychologisch (het kind heeft een mentale stoornis), pedagogisch (er loopt iets grondig fout in de opvoeding), sociaal (het zijn effecten van het opgroeien in een achterstandswijk). Pas heel recent is daar een vierde verklaring aan toegevoegd: dat kind is ziek, er ontbreekt een stofje (of er is net iets te veel van) in zijn hersenen. Dus: pilletje erin. Wanneer het probleemgedrag daardoor daalt, kloppen we ons op de borst. 'Zie je wel?'

En nu de koude douche. Er is geen enkel, maar dan ook geen enkel bewijs voor het medische karakter, laat staan voor de medische oorzaken van wat de huidige psychiatrie veiligheidshalve 'stoornissen' noemt (de term 'ziekte' wordt vermeden, de Amerikaanse auteurs van het gezaghebbende psychiatrische handboek, de *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM), willen geen juridische klachten aan hun broek). Veel hypothesen, veel mooie promoplaatjes van de hersenen, dat wel. Geen bewijs. De pillen verminderen het ongewenste gedrag – over de neveneffecten zwijgen we.

Het bewustzijn over de kloof tussen overtuiging en wetenschappelijk bewijs neemt toe, maar voorlopig komt er geen kentering in wat Sanne Bloemink terecht labelt als 'diagnosedrift' – als nieuwe stoornis verdient *Mania diagnostica activa* (MDA) stellig een plaatsje in de volgende editie van de DSM. Wat is de verklaring daarvoor? In haar boek wijst de auteur er twee aan. De menselijke soort wil alles kunnen verklaren, want wat we niet begrijpen, lokt angst uit. Wetenschap is weten in schapjes, vandaar onze voorliefde voor classificaties. Dat we daarbij verklaren verwarren met benoemen of zelfs beschrijven, verliezen we heel snel uit het oog. 'Mijn kind let niet op en zit niet stil, want het heeft ADHD', luidt in de volledig uitgeschreven

versie: 'Mijn kind let niet op en zit niet stil, want het heeft de let niet op en zit niet stil-stoornis' – een cirkelredenering van je welste. Met letterwoorden draaien we onszelf een geruststellend rad voor de ogen. We hoeven ons geen vragen meer te stellen bij het o zo moeilijke gedrag van ons zoontje, eindelijk weten we wat het is!

Dat brengt me bij de tweede, nog veel belangrijkere reden waarom de diagnosedrift en de bijbehorende medicalisering blijft aanhouden. Nagenoeg elke ouder voelt zich schuldig wanneer zijn kind problemen vertoont – 'Wat heb ik verkeerd gedaan?' In deze tijden van een naïef geloof in de maakbaarheid van de mens, weegt de vraag nog zwaarder en wordt het schuldgevoel nog groter. De kans is groot dat de ouder op zoek gaat naar medeschuldigen, en die zijn snel gevonden: de school, de docenten, die er niet in slagen de juiste houding aan te nemen. De hete aardappel wordt doorgeschoven, maar op de achtergrond blijft het schuldgevoel knagen. Op dat ogenblik komt een diagnose, toegekend door een expert, als een geschenk uit de hemel en al helemaal indien vergezeld door de belofte van een bijna instant oplossing. Niemand hoeft zich nog schuldig te voelen, gewoon brute pech, en kijk, er is zelfs een pilletje voor. Dit is dé verklaring waarom veel ouders de labels van hun kinderen met hand en tand blijven verdedigen, overigens samen met heel wat docenten.

De laatste tijd horen we andere geluiden, en gelukkig maar. De onderbouwde bedenkingen van kritische wetenschappers zowel bij de diagnose als de behandeling vinden steeds meer gehoor. Dat het over psychologische moeilijkheden gaat, is vanaf het begin duidelijk. Dat een aantal van de problemen verdwijnt bij een pedagogische aanpak met 'meer structuur' (een eufemisme voor meer autoriteit, een vies woord in Nederland) is ondertussen ook duidelijk. Maar dit volstaat niet, de moeilijkheden bij kinderen en jongeren, zoals

weerspiegeld in de diagnosedrift, hebben niet alleen maar psychologische en pedagogische oorzaken, die zitten dieper. Het hedendaagse accent op het biologisch-neurologische individu maakt dat we het nochtans overduidelijke verband tussen gedrags- en emotionele stoornissen bij kinderen en hun voorgeschiedenis van fysiek, emotioneel en seksueel misbruik over het hoofd zien. Net zoals er veel te weinig aandacht gaat naar de gevolgen van opgroeien in een sociaal zwakke omgeving. Dit past niet in de huidige medische blik en de bijbehorende individualisering.

Daarmee zijn we terug bij af, medicalisering en individualisering, als effecten van een maatschappelijke evolutie die nu een keerpunt bereikt heeft. Ongeveer alle maatschappijkritische auteurs kwamen de voorbije jaren tot dezelfde conclusie: een maatschappij die burgers reduceert tot klanten, die diensten (onderwijs en zorg) verwacht met producten, die uit een verzameling elkaar onderling concurrerende ZZP'ers bestaat, met 'excelleren' als ideaal en financieel succes als bewijs daarvoor, zulk een maatschappij delft haar eigen graf. De kloof tussen winnaars en verliezers blijft groeien, en helaas worden de effecten daarvan het eerst zichtbaar bij de meest kwetsbaren, onze kinderen en jongeren, maar ondertussen ook bij veel volwassenen. Daar bestaat geen pilletje voor.

De bewustwording hiervan is een noodzakelijke stap naar verandering en dit boek zal daar ongetwijfeld aan bijdragen. De laatste jaren zie ik steeds meer projecten bottom-up ontstaan, waar mensen opnieuw op zoek gaan naar verbinding, gaande van gemeenschappelijke stadstuinjes, naschoolse kinderopvang tot politieke burgermanifesten. Het belangrijkste project is een leefbare samenleving voor onze kinderen.